

Blejsko območje v gradivu vojaških merjenj 18. stoletja in katastrskih izmer 19. stoletja

SASA SERŠE

Skozi pretekli čas se je vse do današnjih dni ohranilo mnogo načrtov mest in utrdb ter zemljevidov in kart posameznih področij, dežel in držav. Ob koncu 18. stoletja in v prvi polovici 19. se je na področju zemljemerstva z razvojem tehnologije marsikaj spremenilo. V tem obdobju so na področju avstrijske monarhije nastale prve izmere celotne države v davčne in vojaške namene.

Začetki vojaških in katastrskih merjenj segajo v obdobje vladanja Marije Terezije.¹ Terezijanski kataster² (1748-1754) je bil izveden po zemljiških gospodstvih in ni vseboval izmer t.i. geografskega izrisa posesti.

Po tej davčni rektifikaciji so bila deset let kasneje izvedena še vojaška merjenja,³ ki so bila končana v času vladanja Jožefa II. Vsebovala so tako karte kot tudi opis pokrajine.⁴ Leta 1785 pa je vojaški sledila davčno - katastrska izmera ozemlja - t.i. jožefinski kataster (1785-1787), ki prav tako kot terezijanski, kljub izmeri zemljišč, ni imel zemljiškokatastrskih map.

V času monarhije v letih 1806-1869 je bila

izvedena druga vojaška izmera, in sicer že na osnovi astronomske-triangulacije.⁵ Zanj so bile izdelane le karte brez opisov pokrajine, morda zato, ker je bil opis dežele že v jožefinskih merjenjih dovolj dober ali morda zaradi že predvidene nove katastrske izmere, ki je bila izvedena v letih 1818-1828 na podlagi patenta Franca I. - t.i. franciscejski kataster. Ta pa je tako kot jožefinska vojaška merjenja, vseboval karte in natančen popis avstrijskih dežel, ki so bile ob merjenju razdeljene v katastrske občine. Če že omenjamo vse "avstrijske" izmere slovenskih dežel, ki so bile izvedene v vojaške in davčne namene, ne smemo pozabiti na katastrsko izmero, ki so jo na predelu Primorske (desni breg Soče 1811-1813) naredili Francozi.

Jožefinska vojaška merjenja in franciscejski davčni kataster sta dve izmeri, ki edini vsebujeta spisovni in grafični del, zato predstavljata posebno zgodovinsko vrednost.

Arhiv R Slovenije v sodelovanju z ZRC SAZU izdaja faksimilirano izdajo vojaških kart za celotno Slovenijo "Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787".⁶ Poleg poskusnega zvezka sta izšli že dve od predvidenih sedmih knjig.

Ob izdaji druge knjige "Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787", ki je izšla v letu 1996, se je porodila misel, da bi te prve izmere in popise slovenske pokrajine, ki so nastali v času vladanja Marije Terezije v vojaške namene, primerjali s katastrskimi izmerami in popisom, ki je nastal v času vladanja Franca I. in je bil sestavljen v davčne namene, in sicer na primeru turističnega kraja Bled in njegove okolice Želeč, Mlina, Blejskega jezera in blejskega gradu.

Prve vojaške karte in opisi so bili za etnično ozemlje današnje Slovenije narejeni v letih 1784-1787, in sicer za Štajersko, Koroško, Kranjsko, Trst, Goriško in Gradiško - dežele, ki so spadale v sklop Notranje Avstrije. Del današnjega ozemlja, ki je pripadal Ogrski, je bil popisani že prej. Področje, ki je pripadalo Beneški Republiki, kamor so sodila mesta Koper, Izola, Piran, pa je

¹ Po španski nasledstveni vojni na Nizozemskem in kasneje v Italiji je Lombardija pripadla Habsburžanom; zaradi neurejenih davčnih razmer je vladar izvedel davčno ureditvenostje posesti in prav ta lombardski kataster, ki so ga izdelali na pobudo Karla VI., je služil za model pri izvedbi kasnejših katastrskih izmer v ostalih deželah monarhije.

² Patent Marije Terezije, 12. avgust 1747.

³ Erich Hilbrand, O Jožefinski vojaškem zemljevidu, Vincenc Rajšp, Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787, 2. zvezek, Ljubljana 1996, str. XIII: "Do srede 17. stoletja su v punoči pri vojaških operacijah uporabljali karte privatne kartografske, za potrebe neposrednih vojaških spopadov pa tudi karte majhnih področij, ki so jih naredile posamezne vojaške enote." "Ravno vojne v prvi polovici 18. stoletja su dokazale, da doterani načini dela ne ustrezajo in da uporabljene podlage ne zadostujejo, kajti obstoječe karte niso izkazivale podrobnosti, potrebne za vojaške akcije." Ignacij Vuje, Domžalski odnošje v gradivu o prustorskih predstavah 18. stoletja, Kronika 39/3, Ljubljana 1991, str. 45: "V času sedemletne vojne (1756-1763) pri intenzivnem spopadu evropskih sil, ilu katere je prišlo zaradi neresenih spornih vprašanj med Avstrijo in Prusijo, se je znova različno pokazalo, kakšno operativno vrednost ima pri vodenju vojne zaustavljeni in lično kartografsko gradivo. Po miru v Hubertsburgu (1763), ko je Avstrija izključno izgubila Šlezijo, je cesarica Marija Terezija ukazala izdelati kartografske posnetke celotnega cesarstva. Posledu za to idejo je dal feldmaršal Lacy, ki je v posebni spomenici na drastičen način pokazal, kakšne negativne posledice ima lahko pomanjkanje ustreznega kartografskega gradiva."

⁴ Ignacij Vuje, Domžalski odnošje v gradivu o prustorskih predstavah 18. stoletja, Kronika 39/3, Ljubljana 1991, str. 45: "Kljub nenjakačji triangulacijski podlagi in delu daleč prekaša poudarje vsa druga deželna merjenja 18. stoletja."

⁵ Josef Poldus, Die militärischen Aufnahmen im Bereiche der Habsburgischen Länder aus der Zeit Kaiser Josephs II., Wien 1919, str. 14; Ema Umek, Ljubljana z okolico v luči jožefinskih deželnih merjenj, Arhivi VIII/1-2, Ljubljana 1985, str. 91.

⁶ Vincenc Rajšp, Majda Ficko, Slovenija na vojaškem zemljevidu iz druge polovice 18. stoletja (vzrčni zvezek), Ljubljana 1994; Vincenc Rajšp, Majda Ficko, Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787, 1. zvezek, Ljubljana 1995; Vincenc Rajšp, Majda Ficko, Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787, 2. zvezek, Ljubljana 1996.

bil popisane šele po letu 1797, in sicer na začetku 19. stoletja.⁷ Same karte, ki so bile izdelane v originalu in kopiji, danes skupaj s popisi hranijo v kartografski zbirki Vojnega arhiva na Dunaju. Karte sekcij merijo 42 x 62 cm in so narisane v merilu 1 : 28.800. Vsi zapisi na njih so v latinici. Zanimivo pa je, da so pri vpisovanju imen vasi, voda, hribov, ledinskih imen, skušali kartografi vestno vpisovati slovenska imena.

Karte za posamezne pokrajine so hile izdelane, kot pove že samo ime, za vojaške potrebe, zato je na zemljevidu nazorno izrisan teren, po katerem bi se predvidoma lahko gihala vojska. S kart je zelo dobro razpoznavna naseljenost pokrajine, izrisana so vsa mesta, trgi in vasi, zaselki z različnimi zgradbami (mitnice, pošte, cerkve, gostilne, župnije, samostani, gradovi in tudi posamezne hiše), ceste in poti (deželne, trgovske, privatne, jezdnice in pešpoti), mostovi (zidani, leseni), hrvi in hrodovali, hrihi, gore, gorski hrbti (njihova višina in poraščenost z gozdom), doline in globeli. Skrbno so označili reke, potoke, jezera, močvirja, izvire, studence, ki so na določenih mestih predstavljali za vojsko naravne ovire, ob njih pa mline in žage. Na poseben način so kartografi označili tudi fužine, obrtne in industrijske obrate.

*Franciscejski kataster*⁸ slovenskih dežel je bil z izjemo Prekmurja izdelan zelo hitro, v letih 1818-1828, in sicer za Štajersko 1820-1825, Kranjsko 1823-1826, Goriško z Istro 1818-1820, Koroško 1826-1828, Prekmurje 1856-1867. Večji del gradiva zemljiškega katastra za slovensko

ozemlje od 18. do 19. stoletja hrani Arhiv Republike Slovenije v originalu, nekaj gradiva za Štajersko v fotokopijah, za Primorsko pa je nekaj gradiva tudi v italijanskih arhivih.⁹

Karte franciscejskega katastra so izrisane v desetkrat večjem merilu kot vojaške. Narejene so že na podlagi triangulacijskih točk, narisane pa so v ravnini brez reliefne upodobitve. Ta grafični del katastrskega operata predstavljajo¹⁰ originalna katastrska mapa, indikacijska skica, mapna kopija in rektifikacijska mapa.¹¹

Originalne katastrske mape in indikacijske skice so bile izdelane v merilu 1 : 2880. Vsak posamezen list katastrske mape meri 71,5 cm x 58 cm. V nasprotju z vojaškimi kartami, ki so za vsako sekcijo imele le eno karto, so karte katastrskih občin vsebovale navadno več mapnih listov. Mapni listi ene katastrske občine so hili z vsemi podatki vloženi v ovoj, sami listi pa so bili oštevilčeni z rimskimi številkami.

Katastrski izris nam poleg podatkov o gradbenih objektih, o imenih naselij in ledin, podaja še podatke, ki jih vojaške karte ne vsebujejo: številko zemljiške parcele, številko stavhne parcele in zapis topografskega znaka za določene katastrske kulture.¹²

Za oba grafična izrisa je značilno, da uporabljata barve, le da so katastrske kulture pri katastru bolj pestro obarvane. Za njivo so uporabljali rumenkastorjavo ali tobačnorjavo, za vrt sočnozeleno, za travnik svetlozeleno, za pašnik bledeozeleno, za kostanjev gozd rjavo, za gozd pa temnosivo ali hledočno barvo. Vojaška karta ima za polja belo, za pašnike zeleno, za vinograde rjavo barvo, gozd je označen z bledim tušem, drevesa pa so narisana s črnim tušem.

Tudi paleta barv za označitev voda je pri katastru pestrejša kot tista pri vojaških merjenjih, kjer so vse vode označene le z modro. Geometri so pri katastru uporabili za potok svetlomodro, za jezero in ribnik pa močno modro harvo.

Če so uporabljali za kataster širšo paleto barv pri zemljiških in vodah, pa so hili pri vojaških kartah geometri bolj natančni pri označevanju prometnic, saj so poleg osnovne močne rjave barve uporabljali še različne črte, tako da so

⁷ Josef Poldus, Die militärischen Aufnahmen im Bereiche der Habsburgischen Länder aus der Zeit Kaiser Josephs II. Ausgeführt durch den k. k. Generalquartiermeisterstab in den Jahren 1763-1785, Wien 1919, str. 14.

Oražen, Južefinska deželna merjenja, Ljubljana 1901, Zbornik znanstvenih in poučnih spisov; B. Kunšec, Naš prostor v času in prostoru, Ljubljana 1978; Ema Unek, Ljubljana z okolici v luči južefinskih deželnih merenj, Arhivi VIII/1-2, Ljubljana 1985, str. 91-94; Ignacij Vuje, Družbalski območje v gradivu u pinstorskih predstavah 18. stoletja, Knjika 39/3, Ljubljana 1991, str. 45-50; Dragi Trpin, Tuhinska v upisu vojaških deželnih merenj ukoli leta 1785, Knjika 42/1, Ljubljana 1994, str. 37-45; Marija Grabnar, Slovenski ozemlje na vojaškem zemljevidu iz druge polovice 18. stoletja, Sekcije 201-205, 212-215 (vzručni zvezek), Arhivi XVI/1-2, Ljubljana 1994, str. 159-160; Majda Ficku, Območje gusupeljske občine v vojaških merjenjih 18. stoletja, Gmupeljski zbornik 1994; Mijca Grabnar, Območje knjiške občine na prvi vojaški specijalki za slovenski ozemlje v letih 1763-187, Knjiški 1146-1996 - 850 let prazupnije, Slovenske Knjice 1996.

⁸ Peter Ribnikar, Zemljiški kataster kot vir za zgodovino, Zgodovinski časopis (ZČ) 4/36, Ljubljana 1982, str. 321; "Slivar slovenskega jezika razlaga besedi kataster kot uradni popis zemljišč na določenem območju glede na obliko, obseg, kakovost, kulturo in posestništvo." Priznamo tri katastrske operate, ki so nastajali od srede 18. stoletja do druge polovice 19. stoletja. Vsi trije katastri se imenujejo po avstrijskih cesarjih, in sicer terezijanski, južefinski in franciscejski; Majda Ficku, Stično-puljovski območje v cenilnih operatih, diplomska naloga; 160 let mapnega arhiva - katalog razstave, Ljubljana 1987.

⁹ 160 let mapnega arhiva, katalog razstave, Ljubljana 1987, Peter Ribnikar, Zemljiški kataster in mapni arhiv, str. 6 - terezijanski in južefinski, str. 8 - franciscejski kataster.

¹⁰ Peter Ribnikar, ZČ 4/36, 1982, str. 331.

¹¹ Po letu 1862 je Avstrijski vojno-geografski inštitut na ozemlju celotne munitije razvil in dolžil novo natančno mrežo osnovnih geodetskih točk. Leta 1869 in 1887 je neposredno sledila nova deželna izmera, t. i. reambulacijski kataster.

¹² Peter Ribnikar, ZČ 4/36, 1982, str. 331; "Zapisovanje tipografskih oznak in drugih zapisov v kartografsko mapo se je izvele na osnovi posebnega ključa za vpisovanje in vrisovanje konvencionalnih znakov posameznih katastrskih kultur. Med temi znaki so pri nas najpogostejši za označevanje pašnikov W, skupnih pašnikov GW, gozdov (smečica...), iglast gozd srednje stanišni MII, rhesceve za listnat gozd, Gh za mešan gozd in vinogradev (ob kulu navita vinska trta).

glavne ali deželne ceste označili z dvema polnima črtama, prevozne ceste na podeželju s polno in vzporedno črtkano črto, pešpoti pa s pikčasto črto. Pri katastru pa so označene vozne poti s svetlorjavo, steze in poti pa s svetlorumeno.

Zanimivo je, da so pri obeh narisih označevali zidane hiše, mostove in kamnita znamenja z rdečo barvo. Lesene stavbe so na vojaških zemljevidih črne, na katastru pa so svetlorumene s poudarjeno fasadno črto. Pri katastru so bili pri označevanju zidanih hiš bolj natančni, saj so za zidano hišo in kamnit most uporabili svetlordečo, javno zgradbo pa so obarvali rdeče, s poudarkom sprednje fasade. Leseno hišo so obarvali s svetlorumeno, tako da so fasado poudarili še z debelejšo črno črto. Stavbne parcele so oštevilčili s črnim tušem, zemljiške parcele pa z rdečim. Vsi ostali vpisi v katastrski mapi so zapisani s črnim tušem.

Seveda pa je najti posebnosti tako na vojaških kot na katastrskih kartah. Pri katastru so označevali riževa polja s svetlomodro barvo, poudarjeno z rjavimi črtami, šotišče in gramozno jamo z rjavo, pustota je bila brezbarvna, kamnolom pa moder s tušem. Na vojaških kartah so označena krvna sodišča. Tista, ki so imela pravico smrtnih obsodbe, so narisana kot vislice. Zidane vislice so rdeče, lesene, črno poharvane. Zidane kapelice pa so na originalih in kopijah vojaških kart različno označene.¹³

Opisi same pokrajine in njenih značilnosti so pomembno dopolnili tako k vojaškim kot katastrskim kartam. V njih je pokrajina natančneje predstavljena, saj je mnogokrat ni mogoče kartografsko dovolj nazorno prikazati. V nasprotju z vojaškimi, ki so zelo suhoparni, kratki in jedrnat, pa so katastrski opisi obsežnejši in morda za zgodovino gospodarstva tudi zanimivejši. Katastrski operati, ki so obsežnejši od vojaških in pomenijo zakladnico podatkov za gospodarsko zgodovino, nudijo poleg podatkov o gradbenih objektih, cestah in vodah tudi podatke o prebivalstvu, živini in njihovem prehranjevanju ter dajejo vpogled v agrarno gospodarstvo, način obdelave in izkoriščanja zemlje, njeno kakovost in donosnost, uvajanje novih agrarnih kultur, izkoriščanje servitutnih pravic, določanje in spreminjanje cen kmetijskih pridelkov, uveljavljanje enotne vrednosti denarja in enotnih dolžinskih in površinskih mer.¹⁴ Katastri so pomembni tudi za zgodovino uprave, ker so zlasti v času nastajanja jožefinskega katastra dali osnovo za kasnejšo upravno razdelitev.¹⁵

Vojaški popisi za Notranjo Avstrijo so vezani v sedmih knjigah. Napisani so v obliki navpičnih rubrik, ki so pri vseh sekejahi vsebinsko enake,

slogovno in količinsko pa se med seboj razlikujejo. Vojaški opisi so kratki in jedrnat. Ohlajnavajo kraje in njihovo medsebojno oddaljenost, natančno so opisane ceste, poti, pešpoti, mostovi, hrvi, brodovi, vode, jezera, močvirja in gore ter prehodnost in poraslost pokrajine z gozdom.

Spisovni del katastrskega operata vsebuje: zapisnik zemljiških parcel, zapisnik stavbnih parcel, izkaz površine zemljišč po katastrskih kulturah, abecedni seznam zemljiških posestnikov, popis mej katastrske občine, seznam neznanih lastnikov zemljišč, zapisnik o izračunavanju površine zemljišč, pismena dokazila o imenovanju. Natančnejše podatke o samih zapisnikih in njihovi sestavi najdemo v Zgodovinskem časopisu v prispevku Petra Ribnikarja.¹⁶

Prav gotovo pa so najzanimivejši za proučevanje agrarnega razvoja po katastrskih občinah elaborati o cenitvi katastrskega dohodka, ki navajajo topografske značilnosti kraja z vodami in komunikacijskimi povezavami, stavbe in sestavo gozda.

V pričujočem prispevku bom skušala primerjati cenilna operata Bleda in Želeč z vojaškim popisom področja Bleda. Primerjava je lahko le delna, ker so, kot sem že omenila, cenilni elaborati bolj ohsežnejši od vojaških popisov. Natančneje bom opisala le rubrike, ki jih vsebujeta oboje popisa, in sicer so to rubrike o medsebojni oddaljenosti krajev, o stanju stavb, voda in cest, nadalje rubriki o višini, prehodnosti hribov ter kakovosti, poraslosti gozdov.

Na vojaški karti in popisu je Bled opisan pri sekciji številka 135.¹⁷ Popis opisuje celotno področje Jesenic, Blejske Dobrave, Gorij, Žirovnice, Begunj, Bleda in Bohinjske Bele, ožji opis pa še Bled, h kateremu sodijo kraji, kot so Rečica, Zagorica, Želeče, Koritno, Selo pri Bledu in Mlino. V franciscejskem katastru je Bled z gradom in jezerom opisan v dveh katastrskih občinah, in sicer v katastrski občini L 317 Bled in L 243 Želeče.¹⁸

Z vojaškega stališča je zelo pomembna oddaljenost med kraji, ki je v rubriki dve navadno opisana v urah, korakih ali čevljih.¹⁹ Kraji Rečica, Bled in Zagorica so od Koritnega oddaljeni pol ure, Želeče prav toliko od Koritnega in Sela pri Bledu, od Mlina pa le 1000 korakov. Koritno je pred Bregom kar za celo uro, Vrbo in Studenčico tričetrt ure, Mlina četrt ure, Selo pri Bledu in Mlino sta oddaljena le 100 čevljev, od Mlina do Bohinjske Bele pa je pol ure.

Pri katastru je v rubriki o topografiji kraja pri

¹⁶ Peter Ribnikar, ZČ 4/39, 1982, str. 329-331.

¹⁷ Vojni arhiv na Dunaju, zbirka kart BIXa 54.

¹⁸ AS, Franciscejski kataster za Kranjsko, L 317 Bled in L 243 Želeče.

¹⁹ Drago Trpin, Kronika 42/1, 1994, str. 37: "Korak (Schritt) meri 70-80 cm, čevljev (Schuh) slabih 32 cm, klaftra ali seženj pa slabih 190 cm."

¹³ Peter Ribnikar, ZČ 4/36, 1982, str. 331; Vincenc Rajšp, Slovensija na vojaškem zemljevidu 1763-1787, str. XXII-XXIII.

¹⁴ Peter Ribnikar, ZČ 4/36, 1982, str. 335.

¹⁵ Juže Žuntar, Nastanek in razvoj upravnih okrajev na Slovenskem do leta 1849, ZČ 1-2/34, 1980, str. 119-155.

obeh katastrskih občinah, Bledu in Želečah, omenjeno, da sta od glavnega mesta Ljubljane oddaljena sedem milj in četrt, od Radovljice le miljo, eden od drugega četrť ure, bkrati pa je napisano tudi, da ležita kraja v severozahodnem delu ljubljanskega okrožja, ob Blejskem jezeru, ki tvori južno mejo katastrske občine Bled in severno mejo Želeč. Samo jezero sodi v katastrsko občino Želeč.

Kraj Bled leži ob po njem imenovanem jezeru pod gradom, v smeri proti vzhodu in severu vse do Save Dolinke pa se razprostirajo njive in travniki. Kraj meji na južni in vzhodni strani na Želeče, na zahodu na Rečico, na severu pa na občino Zasip.

Katastrsko občino Želeče tvorijo pravzaprav trije kraji, in sicer Zagorica, Želeče in Mlino (Seebach). Na jugozahodnem delu katastrske občine so polja in travniki, travniki s sadovnjaki pa so ob hišah, na jugu in vzhodu griči, hribi in globeli. Tu so večinoma gozdovi, ponekod pa v bribe segajo nekatere travniške kulture. Najboljši travniki so ob Savi Dolinki, ob Savi Bobinjki pa le posamezni gričevnatji travniki.

Katastrska občina Želeče meji na vzhodu na Hraše in Ribno, na zahodu na Bohinjsko Belo in na severu z občino Bled.

V topografskem opisu kraja je kot posebnost Bleda omenjen Blejski grad, ki stoji na vrhu strme skale, ki se dviguje nad samim jezerom, jezero pa je opisano pri katastrski občini Želeče. Omenjeno je, da o jezeru z otokom in cerkvico kroži med staroselci pripovedka, češ da je bil otok z obalo povezan z mostom. Na samem otoku pa so tamkajšnji prebivalci častili slovanskega praboga Redegosta, ki so mu nosili darove ob koncu poletja. Že v času katastrskih izmer je omenjen izvir na vzhodni strani jezera, kjer je bilo kopališče s toplo, ogrevano in mrzlo vodo. Na Bledu pa sta bili tudi župnija in šola.

O prebivalstvu, živini in njih prehranjevanju ter obdelovalni zemlji in pridelkih seveda vojaški opisi ne govorijo. Katastrski operat omenja le, da so na področju občine Bled v času popisa živeli 204 moški, 264 žensk skupaj torej 468 duš, ki so prebivale v 74 hišah. S poljedelstvom se je ukvarjalo 77 prebivancev, dva z ohrtjo in sedemnajst z obrtjo ter s poljedelstvom. V Želečah pa je živelo 283 moških in 343 žensk, t.j. skupaj 626 duš, ki so prebivale v 110 stanovanjskih hišah. 116 se jih je ukvarjalo s poljedelstvom, z obrtjo le dva, z obrtjo in s poljedelstvom pa 28. Tako kot Blejci so se tudi Želečani prehranjevali s koruzo, ovsom, zeljem, repo, fižolom, krompirjem, mlekom ter močnato brano, meso so jedli ob posebnih priložnostih, poznali pa so tudi vino.

Kartografi vojaških popisov so natančno popisali zidane stavbe, in sicer predvsem gradove, kjer se je lahko vojska nastanila ali samo prenočila. Iz popisa seveda niso izpustili župnij, cerkva, kapelice in znamenj, kakor tudi ne samostanov, poštnih in mitninskih poslopij ter

gostinskih, obrtnih in industrijskih obratov. Za sam Bled je omenjeno, da ima razen zidane cerkve še zidano enonadstropno lišo in grad, ki se nabaja na strmi vzpetini 500 metrov nad vasjo.

Opis samih zgradb v posameznem kraju je pri katastru bolj natančen kot v vojaškem popisu. Za blejsko občino je navedeno, da je bilo tam 23 lesenih hiš, ostale stanovanjske in gostinske stavbe so bile zidane, večinoma v dokaj dobrem stanju, tri med njimi so bile zavarovane. V Želečah je bilo 13 hiš lesenih, ostale kamnite, le ena je bila zavarovana. V katastrski občini Bled ni bilo nobenega industrijskega obrata, medtem ko je bilo v katastrski občini Želeče v kraju Mlino 6 mlinov, ki so mleli žito za vso okolico.

V rubriki vode so opisane reke, jezera, potoki, studenci in izviri, njihova širina, globina in prehodnost. V vojaškem opisu najdemo le skop opis Blejskega jezera, imenovanega Marijino jezero, ki naj bi bilo od 2 do 500 sežnjev široko, 1100 sežnjev dolgo in 25 do 20 sežnjev globoko ter s kamnitim dnom. Dotok v jezero je bil majhen, saj so ga tvorili le majbni okoliški izviri, iz jezera pri Mlinem pa je tekel potok, ki se je kmalu izlil v Savo Bohinjko. Sava Dolinka je opisana pri Jesenicah kot 30 do 40 sežnjev široka, 4 do 5 čevljev globoka, s kamnitim dnom, sicer pa naj bi tekla v globeli, ki je imela 2 do 3 sežnje visoka bregova. Reka Radovna je opisana pri Pokljuki in Zgornjih in Spodnjih Gorjabin Grinščah kot 10 do 12 sežnjev široka, 2 do 3 čevlje globoka, dno je bilo kamnito, na obeh straneh pa je imela do 2 sežnja visoka bregova. Tekla je zelo bitro, zato jo je bilo mogoče prečkati le tam, kjer je bil most, drugače pa ni bila prehodna, ne s konjem ne peš.

Katastrski operat pa dokaj obširno opisuje vode s tega področja, ki so bile v tistem času pomembne predvsem za namakanje bližnjih travnikov. V katastrski občini Bled sta opisani Sava Dolinka in Rečica, v katastrski občini Želeče poleg njiju še Sava Bobinjka, Jezernica ter Blejsko jezero.

Za Savo Dolinko je napisano, da priteče s severovzhoda in teče dalje proti jugovzhodu katastrske občine Bled. Na zahodni strani je naveden potok Rečica, ki ob močnem deževju prestopi bregove, a ne povzroči vidne škode. V nadaljevanju opisa preberemo, da Sava Dolinka na vzhodnem delu omejuje katastrsko občino Želeče in teče od zahoda proti vzhodu. Na ravni ob njej so travniki, ki jih namaka, ob poplavi povzroča škodo. Rečica, ki priteče iz katastrske občine Bled, teče z zahoda proti vzhodu in se izliva v Savo Dolinko, namaka bližnje maloštevilne travnike, ob budem deževju prestopi bregove, a ne povzroči hude škode. Jezernica teče iz Blejskega jezera v poglohljeni strugi in se izliva v Savo Bohinjko, žene več mlinov in ni primerna za namakanje, ob poplavi povzroča škodo. Omenjena je tudi Sava Bohinjka, ki tvori na južni strani mejo občine, teče od

zahoda proti vzhodu, ob izlivu povzroča poplave na bližnjih travnikih, tu ni primerna za namakanje travnikov. Blejsko jezero naj bi merilo 254 arov in bilo dolgo 1009 sežnjev, izkoriščali so ga predvsem za ribolov in namakanje travnikov, sicer pa ni poplavljal.

Tako vojaški kot katastrski popis vsebujeta še rubriko, imenovano "*ceste, poti, pešpoti*". V vojaških opisih so poti opisane kot 7 do 8 čevljev široke, peščenih, trdnih tal ter prevozne z naloženimi navadnimi kmečkimi vozovi.

V katastrski občini Bled je opisana okrajna cesta, ki je vodila preko Radovljice in je bila dobro vzdrževana. Poleg glavne ceste so navedene še občinske poti in poti, ki so vodile na polja.

V katastrski občini Želeče sta bili dve okrajni poti, od katerih je ena vodila v Bohinj, druga pa v Radovljico. Obe sta bili prevozne, a ne preveč dobri. Poleg teh dveh so obstojale še občinske, poljske in gozdne poti, ki prav tako niso bile preveč dobro vzdrževane. Na področju Želeč je bilo tudi nekaj mostov, in sicer eden v Mlinem preko Jezernice, drugi pa preko Save Dolinke namenjen za povezavo z Hrašami, Rečica pa je imela kar tri mostove. Pri rubriki, ki obravnava semnje in semenjske cene, je omenjena 4 milje oddaljena Beljaška poštna cesta.

O *hribih* na tem področju govori le vojaški opis, pa še ta dokaj skopo. Hribi na tem področju so bili prehodni le po označenih poteh, sicer pa so bili zaradi strmin težko prehodni. Pri katastrski občini Bled je omenjen grajski hrib. Pri Želečah pa niso izrecno opisani vsi hribi, omenjeno je le, da se na južni in vzhodni strani občine dviguje gričevnat svet.

Zadnja rubrika, ki jo imata oba opisa, so *gozdne površine*. Katastrski elaborat vsebuje zelo obsežne rubrike o zemljiški posesti, opisu hiš v elaboratu sledi še opis obdelovalne zemlje, kamor sodijo tudi gozdne površine, ki so zelo natančno opisane, kar pa nas seveda ne čudi, saj so le na podlagi natančno pregledanega in popisane zemljišča lahko ugotovili njegovo kvaliteto in njegov donos oziroma zaslužek, iz njega pa višino davka. Zato so, za razliko od vojaškega opisa v katastru, zelo natančno popisane gozdne

površine in sestava samega gozda, struktura tal itd. Na področju Bleda je bil gozd razdeljen v dve kategoriji. V prvi sta rastle hrast in bukev, v drugi smreka in bor, na travniškem področju pa so navedene bukev, hrasti in lipe. Na področju katastrske občine Želeče je bil le prvovrsten visokorasel gozd s smrekami in bori. Na vojaškem opisu pa je gozd na tem področju opisan kot nizkorasel, pomešan z grmovjem in s skalovjem.

Sledijo rubrike, ki jih vojaški opisi nimajo, zato jih ne bomo natančneje obravnavali, opisujejo pa predvsem obdelovalno zemljo, kamor sodijo njive, travniki, mali vrtovi, pašniki, gozdovi, travniki s sadnim drevjem in travniki z lesom za uporabo. Vsa zemlja je bila razdeljena v tri kategorije, in sicer so bile njive in travniki razdeljene v tri kategorije, v dve travniki, visokorasel gozd in mali vrtovi, travniki s sadnim drevjem ali lesom pa v eno kategorijo. Tekst posveča posebno pozornost pridelkom na polju, travi na travnikih in lesu v gozdu, govori pa tudi o obdelovanju in skrbi za zemljo, o dominikalni in rustikalni zemlji.

O živini je napisanega mnogo, predvsem o tem kako, kje, kdaj in s čim so jo hranili v zimskem in spomladanskem času. Zaradi obsežnosti popisov bomo kot zanimivost našli le živino, ki so jo imeli na Bledu v hlevih, in sicer 59 konjev, 2 vola, 164 krav, 65 juncev, 39 ovac, 40 koz in 110 prašičev. V Želečah so imeli 79 konj, 10 volov, 230 krav, 149 ovac in 146 prašičev. Kmetje so običajno vse svoje pridelke, ki so jih pridelali doma, vozili na tedenske semnje, ki so bili ob ponedeljkih in na katerih so veljale kranjske tržne cene.

Jožefinska vojaška merjenja so v drugi polovici 20. stoletja za področje slovenskega ozemlja doživela svojo "renesanso" s faksimilirano izdajo "Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787". Pozornosti pa je vreden tudi franciscejski kataster ali vsaj njegovi cenilni operati, ki vsebujejo v svojem obsežnem spisovnem gradivu za vsako katastrsko občino neprecenljivo bogastvo podatkov tako s področja topografije, kakor tudi s področja gospodarske zgodovine.